

Betydningen for norsk næringsliv

Ny strategi for sirkulær økonomi i Norge

16. juni publiserte regjeringen en nasjonal strategi for sirkulær økonomi som skal sikre en bærekraftig, klimanøytral og ressurseffektiv omstilling i Norge. Med ny strategi for sirkulær økonomi fra både den norske regjering og EU, vil norsk næringsliv møte på nye markeder og nye rammevilkår særlig knyttet til produkt- og produksjonsprosesser, produktmerking, digitalisering og datadeling. For å kunne konkurrere i fremtidens markeder, vil det være viktig for norsk næringsliv å posisjonere seg tidlig.

MSc i Økonomi og Administrasjon/siviløkonom
Caroline Silver
Seniorkonsulent
i Risk Advisory, Deloitte

Samfunnsviter/
MSc i industriell økologi
Caroline Persson Hager
Manager og tjenesteleder for bærekraftstjenester
i Risk Advisory, Deloitte
Medforfatter av nasjonalt kunnskapsgrunnlag for sirkulær økonomi

Sivilingeniør/MSc
Anders Magnus Løken
Director og leder for data, analyse og bærekraft i Risk Advisory, Deloitte

Verdikjeder

En helhetlig verdikjederegulering

En sirkulær omstilling vil få konsekvenser langs hele verdikjeder, fra råstoffuttak til avfallshåndtering. EU har lagt frem en verdikjedebasert tilnærming i utarbeidelse av nye regelverk for et utvidet omfang av produktgrupper og egenskaper. Dette innebærer at det vil bli stilt krav til bærekraft i hele verdikjeden til et produkt. Den norske regjeringen følger opp med tiltak knyttet til alle EUs prioriterte verdikjeder. Noen eksempler er å:

- Styrke arbeidet mot ulovlig eksport av EE-avfall
- Innføre separat innsamling av tekstiler
- Videreutvikle det samlede statistikk- og analysegrunnlaget for gjenvinning av plast
- Styrke arbeidet med reduksjon av matsvinn

Et forslag for et nytt produktrammeverk for batteri er utformet i EU, og varslet innført innen 2026. Regjeringen vil på sin side jobbe for å sikre norske interesser og verdikjedeperspektivet

i ferdigstillingen av denne batteriforordningen. Produktrammeverket for batteri ansees å bli retningsgivende for kommende regelverk for de prioriterte produktområdene. Dette betyr at for en utvidet gruppe av prioriterte produkter vil det stilles krav til at:

- Produsenter må ha oversikt over bærekraftsaspektet i sine leverandørkjeder i tråd med internasjonale prinsipper
- Produsenter vil bli pålagt utvidet produsentansvar for innsamling og materialgjenvinning av produktene
- Innkjøpskriterier for offentlige innkjøp er varslet som et potensielt krav for å styrke etterspørselsiden
- Innføring av digitalisert dokumentasjon om produktegenskapene, med formål om å opprette felles-europeiske elektroniske system for produktinformasjon.

Sirkulære verdikjeder gir utfordringer og nye muligheter

Sirkulære verdikjeder kan bidra til å bygge opp ny industriaktivitet knyttet til behandling av avfallsprodukter, returtjenester og råvare- og materialres-

sursene og nye markeder for ombruk. Dette vil innebære et større verdiskapingspotensial innad i eksisterende verdikjeder, og i forlengelse av verdikjeder på tvers av bransjer. Utvikling av sirkulære verdikjeder kan imidlertid være krevende og medføre risiko knyttet til at aktører langs verdikjeden er gjensidig avhengige av hverandre. For norske aktører vil verdikjedetilnærmingen medføre et behov for å utføre livssyklusanalyser og materialflytsanalyser for å få oversikt over den samlede miljøeffekten og kostnaden av ulike produkter.

Etablering av sirkulære markedsplasser for ombruk og resirkulering av varer kan innebære muligheter for nye tjenestoområder i en forlengelse av livsforløpet til varer. Den norske regjeringen vil blant annet legge til rette for utvikling av markedsløsninger for økt gjenvinning av sekundære råvarer i industrien, og markedsplasser for sekundære råvarer og materialer for øvrig. Det gir nye muligheter for norske næringslivsaktører som ønsker å satse på ombruk og resirkulering.

EU som global pådriver

Store deler av rammebetingelsene for sirkulær økonomi utvikles i EU, og den sirkulære omstillingen er allerede i gang i det indre markedet i Europa. Dette vil ha innvirkning på forventningene og rammevilkårene som norske virksomheter møter fremover. Norsk næringsliv vil bli påvirket og bundet av regelverk som trer i kraft i EU gjennom EØS-avtalen, og av forventede norske rammeverk og -vilkår som støtter seg til EU. Eksempler på dette er innføring av produktrammeverk, økt krav til innslag av sekundære og fornybare råvarer i prioriterte verdikjeder, nye krav til dokumentering gjennom utvidede merkeordninger, standarder og datadeling. Endringene vil endre dynamikken i de europeiske markedene, og gir muligheter for ny verdiskaping og økt konkurransekraft for norsk næringsliv.

Produkt- og produksjonsprosesser

Bærekraftig produksjon og produktdesign er en sentral del av strategien for sirkulær økonomi. Regjeringen fremhever i strategien at Norge kan posisjonere seg som et foregangsland som leverandør av produkter produsert med lave utslipp og bærekraftige produksjonsforhold, og som oppfyller høye produksjonsstandarder. Det innebærer at det vil bli stilt krav til bærekraft i hele verdikjeden til et produkt, og økte forventninger til dokumentasjon av bærekraft og klimavtrykk.

Økodesign

Det arbeides både nasjonalt og i EU med å utforme et styrket produktrammeverk. Det vil bli stilt krav om at produkter utformes med formål om energieffektivitet, holdbarhet og mulighet for reparasjon, oppgradering, ombruk og gjenvinning, og at de skal være tilpasset sirkulære verdikjeder. Nye regelverk på produktnivå vil endre konkurransefortrinn mellom primære og sekundære råmaterialer som inngår i produksjon. Det vil medføre nye rammevilkår for nyproduksjon og materialgjenvinning av produkter.

EU vil i løpet av fjerde kvartal 2021 legge frem produktrammeverket for mer bærekraftige produkter (økodesignreformen). Både produsenter og importører i EU og det indre markedet (EØS) er pålagt å følge de oppstillede kravene. Det betyr at norske aktører som tar i bruk produkter som produseres eller omsettes i EU i sin egen pro-

duksjon eller verdikjede, må være forberedt på å etterleve nye produktkrav.

Utvidet produsentansvar

I produktstadiet er det ventet et mer direkte produsentansvar for at produktene som innføres i markedet har egenskaper som passer inn i en sirkulær økonomi. Eksempelvis er det varslet nye krav i emballasjereguleringen. Dette er ventet å omfatte utvidet produsentansvar til å ivareta bedre design, reduksjon av emballasjemengde og ansvar for å bidra til økt ombruk og materialgjenvinning av emballasjen. Det nye produktrammeverket og utvidet produsentansvar vil styrke konkurransekraften til virksomheter som innarbeider innovative forretningsmodeller, omfavner delingsøkonomi og digitalisering. Regjeringen varsler samtidig at det vil arbeides med en regelverksutforming som støtter produktpolitikken i EU, og prioritere en hurtig innføring av produktrammeverket for å sikre like rammevilkår i norske markeder.

Digitalisering, standardisering og dokumentering

Digital produktinformasjon og plattform for datadeling

Datadeling og tilrettelegging for data-drevet innovasjon og utvikling er en viktig del av utviklingen til en sirkulær økonomi. Regjeringen ønsker å innføre krav til digital produktinformasjon som tar høyde for grunnleggende bærekraftsaspekter i hele verdikjeden. EU vil gjennom sin digitaliseringsstrategi

etablere en felleseuropeisk plattform for data for å sikre tilgjengeligheten av data i europeiske markeder. Som en del av dette skal standarder, verktøy og infrastrukturer for å lagre, behandle og dele data utvikles. Digitale løsninger som gir oversikt over ressurser som inngår i verdikjeder, vil kunne gi økt verdiskaping. For norsk industri vil det være sentralt å kunne kartlegge materialstrømmene fra ulike virksomheter som er tilgjengelige fra ett produksjonsledd til et annet, og som kan gjøres tilgjengelig i en slik database. Kartlegging av eksempelvis miljøgifter og farlige stoffer i materialstrømmer vil være viktig i arbeidet for å sikre at sekundære råvarer har tilstrekkelig høy kvalitet for å kunne omsettes videre. En annen viktig næringsmulighet er knyttet til bruk av teknologi og stor-data som effektiviserer og optimaliserer bruk av innsatsfaktorer, reduserer kostnader og øker produksjonen.

Dokumentasjonskrav

Bedre og lettere tilgjengelig markedsinformasjon er digital, standardisert produktinformasjon og en viktig forutsetning for et effektivt og velfungerende produktrammeverk for etablering av sirkulære markeder. Det vil derfor innføres nye dokumentasjonskrav til bærekraft, avfallsrapportering og ombruk i ulike næringer. I tillegg vil det stilles krav om sporbarhet i verdikjeden, blant annet for innhold av kjemiske stoff til materialer og produkter. Kjemikalierereguleringen vil inngå som del av produktregelverket og legge til rette for renere materialer som er egnet for ombruk og gjenvinning.

For å tilrettelegge for innføring av harmoniserte, tydelige dokumentasjonskrav, skal regjeringen gi tilskudd til Standard Norge for å styrke standardiseringsarbeidet innenfor sirkulær økonomi. For norsk næringsliv vil det være fordelaktig at kravene er basert på globale standarder, gjennom like rammevilkår for norske aktører i både norske og europeiske markeder.

Standardisering og merkeordninger

For at produsenter, innkjøpere og forbrukere skal kunne ta bærekraftige

valg, må det foreligge tilstrekkelig informasjon som gjør det mulig å identifisere mindre klima- og miljøbelastende alternativer. Det utarbeides derfor merkeordninger som stiller miljøkrav for varer og tjenester. Disse skal være basert på en helhetlig livsløpsevurdering med fokus på klimapåvirkning og sirkulær økonomi, fra råvare til produksjon, bruk, resirkulering og avfall. I EU arbeides det med å utarbeide en standardisert metodikk for vurderingen av det samlede miljøfotavtrykket til et produkt som skal bygge på EU Ecolabel. I Norden skal miljømerking styrkes gjennom det pågående prosjektet for videreutvikling av det offisielle nordiske miljømerket Svanemerket. Merkeordningene vil være viktige bidrag til at aktører kan dokumentere produktene på en sammenlignbar måte i norsk og europeisk sammenheng.

Marked

Markedsmuligheter i merking og dokumentasjon

EU vil i løpet av 2021 legge frem et forsterket forbrukervernregelverk, som vil få betydning for norsk forbrukerpolitikk og -regelverk, med fokus på å styrke rollen til forbrukere i den sirkulære økonomien. For produsenter vil det derfor være nye markedsmuligheter i å kunne gi pålitelig og relevant informasjon om miljøegenskaper, levetid og tilgjengelige reparasjonstjenester til deres produkter.

Norsk næringsliv har konkurransefordeler

Økte krav til lave klimagassutslipp i det europeiske markedet vil styrke konkurransekraften til norske produsenter som har høy tilgang på fornybar kraft. Samtidig vil styrket produsentansvar for sosiale, etiske og miljømessige forhold i verdikjeden være fordelaktig for norsk næringsliv som opererer i et transparent og velregulert samfunn som det norske. I tillegg inngår produkter fra norsk industri i flere verdikjeder som er blant EUs prioriterte verdikjeder for sirkularitet.

En bærekraftig transformasjon av samfunnet vil kreve betydelige investerin-

ger for å tilrettelegge for nye næringsstrukturer. Førstegangsinvesteringer i ny teknologi, utvikling av nye forretningsmodeller og produksjonsmetoder som øker ressursutnyttelse- og markedseffektivitet vil medføre høye bedriftsøkonomiske kostnader. Det vil imidlertid kunne medføre lønnsomhet gjennom økt konkurransekraft på sikt. På en side vil stabilitet i råvarepriser til regenerative ressurser og mer standardisering av materialer og produkter føre til mer stabilitet i verdikjedene og effektiviseringstiltak vil kunne gi lavere kostnader på lang sikt. På en annen side vil krav til standardiserte produktdata som er digitalt tilgjengelige og sammenlignbare, utvidelse av merkeordninger og dokumentasjonskrav, og et nytt klassifiseringssystem for bærekraftige økonomiske aktiviteter (EUs taksonomi), gjøre det lettere for investorer å identifisere bærekraftige investeringsmuligheter på tvers av land og sektorer. Dette innebærer muligheter for større risikoavlastning for langsiktige investeringer i ny teknologi og forretningsmodeller som løser felles-europeiske utfordringer gjennom nasjonalt og EU-harmonisert regelverk. Slik vil det være mulig å kapitalisere på investeringer i et større marked ved at kunnskap, kompetanse og teknologi kan overføres til flere sektorer og næringer på tvers av landegrensene.

Videre er det ventet incentivordninger og økonomiske virkemidler som er tilpasset nasjonale særtrekk ved Norges økonomi, som enten forsterker eller utfyller regulatoriske krav som kommer fra EU. Regjeringen skal utføre en større gjennomgang av skatte- og avgiftssystemet som vil bli behandlet særskilt. Her skal de også se på hvordan riktigere miljøprising og andre økonomiske virkemidler kan bidra til bedre ressursutnyttelse og en mer sirkulær økonomi. Regjeringen skal også legge frem en handlingsplan for sirkulære offentlige anskaffelser som vil innebære styrkede markedsmuligheter i denne økonomien.

Mer å vinne på en tidlig omstilling

Større bevissthet rundt økodesign og en mer helhetlig bærekraft, livssyklus-

perspektiv både i verdikjeden og blant forbrukere, vil kunne innebære at norske næringslivsaktører kan forvente økt konkurranse når forbud og produktkrav innføres i EU. Gjennom at importerte produkter som oppfyller EU-krav til sirkularitet inngår i norske varesortiment vil norske aktører risikere å tape markedsandeler hos bevisste forbrukere.

Innføring av EUs handlingsplan og særegne nasjonale strategier for sirkulær økonomi i Europa, vil endre dynamikken i europeiske markeder, og gi muligheter for ny verdiskaping. I tiden før regelverk, krav og rammevilkår er ferdig utarbeidet og implementert, vil det være mulig å oppnå markedsandeler og styrket konkurransekraft gjennom en differensieringsstrategi, og tidlig posisjonering i det pågående grønne skiftet. Norske aktører bør omstille produksjonen til i større grad å benytte standardiserte materialer og produkter, etterleve dokumentasjonskrav og omstille produksjonen til å ta i bruk sekundære og regenerative alternativer. Innføring av digitale løsninger for deling av data innad i verdikjeden på tvers av bransjer og sektorer vil være en viktig forutsetning for å få en slik posisjonering.

En tidlig posisjonering vil være avgjørende for å kunne skape velfungerende, lønnsomme næringsstrukturer og kunne konkurrere i fremtidens markeder. Det grønne skiftet er her nå.